

Yeni Çıkan “Anayasa Yargısı ve Vergi Hukuku” Adlı Kitabın Düşündürdükleri

Aziz KONUKMAN*

Yazımızın konusu geçtiğimiz günlerde yayımlanan Anayasa Mahkemesi raportörleri Şahnaz Gerek ile Ali Rıza Aydın tarafından hazırlanan “Anayasa Yargısı ve Vergi Hukuku” adlı kitap¹.

Kitap iki bölümden oluşuyor. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülük kavramlarının anlam ve kapsamlarıyla başlayan birinci bölümde; muaflık, istisna ve indirimler, kamu giderlerinin karşılanması, mali güç, genellik ve eşitlik, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, verginin kanuniliği, Bakanlar Kurulu yetkisi, Maliye Bakanlığı yetkisi, kamu yararı, ekonomik koşullar ve haklı neden, hukuk devleti, sosyal devlet, vergi affı, vergi yönetimi ve denetimi, vergi ve bütçe yasaları ve saymadığımız daha çok sayıda konu ayrıntılı bir şekilde değerlendiriliyor. Anayasa Mahkemesi tarafından vergi, resim, harç benzeri mali yükümlülük sayılan kamu gelirleri ile sayılmayan gelirler de ayrıca inceleniyor. Çalışmanın karar arama ve kararlara gönderme kılavuzu, “Esas sayısı” olarak seçilmiş. Kitapta, her konunun sonunda konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarının gösteren tablolar yer alıyor. Böylece, incelenen konu ile kararlar arasında bağlantı kurularak, kararlar konulara göre sınıflandırılıyor.

Kitabın ikinci bölümünde ise, tüm kararların “Esas Sayısı”na göre sıralandığı, karar gün ve sayılarını, anayasal denetime tabi tutulan yasaları ve maddeleri, anayasal

* Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü

¹ Şahnaz GEREK-Ali Rıza AYDIN, Anayasa Yargısı ve Vergi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2005

denetimin, Anayasa'nın hangi maddeleri yönünden yapıldığını ve sonucunu, karar nisabını, varsa yürürlüğün durdurulması bilgilerini, gerekçeli kararın yayınladığı Resmi Gazete ve Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergilerinin gün, sayı ve sayfalarını gösteren genel bir tablo veriliyor. Ayrıca, okuyucuya arama kolaylığı sağlamak amacıyla "Karar Sayısı"na göre bir yardımcı tablo da hazırlanmış. Temel vergi yasalarıyla birlikte, diğer yasaların vergi ile ilgili kurallarının, anayasal denetimi ve bu denetimin sonuçları, yasalara göre ayrı ayrı tablolaştırılmış. Okuyucu, bu tablolardan anayasal denetime tabi tutulan yasalar ve maddeler bazında araştırma yapabilecek. Araştırma kolaylığı bakımından, yasaların kitap içindeki yerleri de, yasa adı ve sayılarına göre ayrı ayrı gösterilmiş. Kitapta iki ayrı kavram dizini yer alıyor. Birinci dizinde, kitap dizinlerindeki klasik yöntem kullanılarak, kavramların kitap içindeki sayfalarına yer veriliyor. İkinci dizin ise, aynı kavramların Anayasa Mahkemesi'nin hangi kararlarında yer aldığını gösterir şekilde hazırlanmış. Aynı kavramlar, yasa adına göre denetimin yapıldığı tablolarda da, incelenen her bir kural için ayrı ayrı gösteriliyor. Bu tablolarda, denetimi yapılan kuralların metinlerde de yer verilmesi, okuyucuya başka kaynaklara başvurmadan araştırma kolaylığı sağlıyor.

Kitap ele aldığı konular itibariyle hem bir ders kitabı hem de yeni çalışmalara kaynak olabilecek bir araştırma raporu niteliğinde. Ayrıca, bu kitabı farklı kılan bir diğer özellik seçenek de sunabilmiş olmasıdır. Kitapta, diğer tüm alanlarda olduğu gibi, vergi alanında da yasama, yürütme ve yargı organlarının denetimlerinin "toplumsal denetim" ile tamamlanması gerektiğine dikkat çekiliyor. Ardından ekleniyor: "Aksi halde, egemenliğin sahibi olan ulus, hem vergiyi öderken hem de bu verginin karşılığını kamu hizmeti olarak alırken, sahip olduğu egemenliğin el değiştirmesine engel olamayabilir, ortaya çıkan adaletsizlik ve dengesizlikler giderilemeyebilir. Vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin asıl kaynağının toplumun kendisinin olduğu unutulmamalıdır."

Ne dersiniz? Toplumsal denetimden yoksun bir ekonominin başına neler gelebileceği bundan daha veciz bir şekilde nasıl ifade edilebilir. Yazarların sözünü ettiği tehlikeleri bu toplum yaşamadı mı? 80'li yılları hatırlayınız. O dönemde IMF-DB patentli "arz yönlü iktisat" politikaları izlenmiştir. Bu politikalar setinin en önemli ayağını oluşturan vergi politikası anlayışında, vergi oranları düşürülerek vergi gelirlerinin artırılacağı öngörülür. Ancak bu beklenti, ne ABD'de ne İngiltere'de, ne de Türkiye'de gerçekleşmiş ve sonuçta adeta sermaye kesimlerinin ulufe gibi dağıtılan istisna ve muafiyetler nedeniyle vergi sistemi mali fonksiyonunu yerine getiremez hale gelmiştir. Sonuçta, vergi alma yerine borçlanma tercihinin dayalı bir kamu harcama modeli ortaya çıkmıştır. Bu tercihin sonucunda fonlanabilir kaynaklar hızla erimiş ve kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik kamu harcamaları giderek daralmıştır. Böylece, Türkiye'de vatandaşlar ödedikleri vergilerin kendilerine

kamu hizmeti olarak geri dönmediğini yaşayarak öğrenmiştir. Vergi haftalarında asılan dövizlerde (pankartlarda) yer alan “ey vatandaş ödediğin her kuruş vergi sana yol, su, elektrik vb. hizmetler olarak geri dönecektir” ifadesinin boş bir slogandan öteye gitmediği anlaşılmıştır. Bu süreç hala devam etmektedir. Bu sürecin durdurulması isteniyorsa, mutlaka toplumsal denetimin her alanda olduğu gibi vergi alanında da oluşturulması gerekiyor. Böyle bir oluşumun gerçekleştirilmesini hükümetler nezdinde zorlayabilecek biricik güç ise, emekçiler ve onun örgütlü temsilcileridir. Aksi halde ne mi olur? Söylemeye gerek yok, Yazarlarımızın fotoğrafını verdiği mevcut yapı böyle sürüp gider.

Kitapta toplumsal denetim örneğinde olduğu gibi, daha çok sayıda önemli sayılabilecek saptamalar yapılmaktadır. Bunların kimilerinde adeta hukuk dersi (vergi yükümlülüğünün, hukukla birlikte şekillendirilerek meşrullandırılması ve kurumsallaştırılmasının temelinde Anayasa'nın bulunduğu hatırlatılması) verilmekte, doyurucu hukuksal bilgiler (vergide kanunilik, mali güç, genellik ve eşitlik, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı gibi konulara ilişkin) sunulmakta, Yazarların kendi incelemelerinin sonuçları (vergi konusu sadece Anayasa'nın 73. maddesindeki ilkeler doğrultusunda değil; eşitlik, hukuk devleti, hukuk güvenliği, geriye yürümezlik, devletin temel amaç ve görevleri, vergi cezası, vergi affı, vergi yönetim ve denetimi, bütçe yasaları ve vergi gibi değişik konular yönünden de incelenmekte ve ayrıca vergi düzeniyle sıkça oynamanın sonuçlarına değinilmekte) ortaya konmakta; kimilerinde ise, hükümlere ve Meclis'e örtük bir şekilde eleştiriler (Anayasa Mahkemesi'nin yıllardır iptal ederek uyarmasına rağmen, bütçe yasalarına, bütçeyle ilgili olmayan diğer konularda olduğu gibi, vergiyle ilgili konuların da bütçe yasalarıyla düzenlemeye devam edilmesi nedeniyle) yöneltilmekte ve ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin bizzat kendi kararlarına yönelik eleştiriler (Anayasa Mahkemesi'nin vergi ve mali yükümlülüklerle ilgili bakışındaki farklı ve çelişkili yaklaşımlarının göz önüne serilmesi nedeniyle) de yapılmaktadır.

Kitapta ayrıca Anayasa'ya göre nasıl bir gelir idaresi olması gerektiği konusunda önemli bilgiler sunulmaktadır. Vergi, kaynağını toplumdan ve Anayasa'dan alan bir yükümlülüktür. Bu bağlamda, vergi politikasının oluşturulması ve gelir idaresi aracılığıyla vergi toplanması devletin temel (asli) görevlerinden biridir. Gelir idaresinin özerk hale getirilmesi, devletin bu asli görevini bu özerk kuruma devretmesi anlamına gelir. Hatırlanacaktır, daha önce para politikası Merkez Bankası'nın özerk hale getirilmesiyle devre dışı kalmıştı. Şimdi, oluşturulması düşünülen özerk gelir idaresi ile vergi politikası da devre dışı bırakılmaya çalışılıyor. Gelir idaresinin yeniden yapılandırılması ve özerk bir idare kurulması çalışmalarının yapıldığı bugünlerde, bu oluşuma karşı çıkanlara Kitapta sunulan konuya ilişkin bilgiler alternatif bir gelir idaresi önerisi için önemli ipuçları vermektedir.

Kitapta bir yandan bu saptamalar sıralanırken; bir yandan da hem ele alınan konularda yeni araştırma alanlarına işaret edilmekte hem de ele alınan bazı konuların sosyal bilimlerin başka alt disiplinlerince (kamu yönetimi ve sosyal politikalar gibi) de ayrıca incelenmesi önerisi yapılmaktadır. Biz de bu önerilere katılarak, yeni çalışmaların bu Kitabı örnek olarak tez elden başlatılmasını bekliyoruz.

Danıştay Üçüncü Dairesi ve Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu Tetkik Hakimliği (Şahnaz GEREK) ve Sayıştay Uzman Denetçiliği (Ali RIZA AYDIN) deneyiminden gelen ve bu deneyimlerini Anayasa Mahkemesi Raportörlüğü ve araştırmacılık deneyimlerinde birleştirerek, kaynakçası Anayasa ve Anayasa Mahkemesi kararları olan bu çalışmayı gerçekleştiren Yazarları, özgün katkılarından dolayı kutluyoruz.